

**PIERWSZY EDYKT STANOWIĄCY PRAWO
SPISANY PRZEZ WIELKĄ KAPITULĘ
ZAKONU OGŁOWSKIEGO
POD PRZEWODNICTWEM WIELKIEGO
MISTRZA**

Piotra II Zielenieckiego

**w Zamku Sw. Krzysztofa w Książewiezi, w sobotę, dnia 12 grudnia
1254 r.**

Lex est, quod notamus

Ad maiorem Dei gloriam

I

**Religia państwa zakonu ogłowskiego jest religia katolicka,
apostolska, rzymska.**

II

Księstwo jest podzielone na dwie diecezje, Oglowska i Zieleniecka, jest w nim jedno arcybiskupstwo i jedno biskupstwo.

Zwierzchnikiem nad biskupami jest arcybiskup ogłowski.

III

Państwo jest podzielone na cztery komturie. Władzę w komturii w imieniu Zakonu sprawuje marszałek (komtur).

IV

W imieniu Papieża władzę sprawuje Wielki Mistrz. Funkcja Wielkiego Mistrza Zakonu nie może być dziedziczna w żadnej osobie.

V

Zakon podlega jedynie i wyłącznie władzy papieskiej. Musi przestrzegać reguły zakonnej, która została przez Papieża zatwierdzona.

VI

Wszyscy rycerze zakonnicy podlegają władzy Wielkiego Mistrza Zakonu Oglowskiego i mają obowiązek złożyć mu przysięgę wierności na Krzyż Chrystusowy. Wielki Mistrz pełni swoją funkcję dożywotnio.

VII

Rząd jest w Gremium Wielkiej Kapituły. Ona sprawuje w całej swojej zupełności urzędowania władzę wykonawczą. Przy niej jest prawo początkowanie. W imieniu Gremium władzę sprawuje Wielki Mistrz Zakonu, przekazuje poddanym wolę swoją ustnie i na drodze wydawania edyktów stanowiących prawo i dekretów określających ich wykonywanie.

VIII

Zastępowanie Wielkiego Mistrza może odbywać się jedynie na drodze dekretu. Dekret musi określać zakres władzy zastępcy. Zastępca Wielkiego Mistrza może być jedynie członkiem Gremium.

IX

Wielki Mistrz może zdjąć na zastępcę część swojej władzy, której jemu samemu przez siebie sprawować nie będzie się podobalo.

X

Jeżeli Wielkiemu Mistrzowi nie podoba się mianować zastępcy, może rozdzielić część swojej władzy między członków Gremium Wielkiej Kapituły. W tym przypadku Wielki Mistrz zawiaduje i zatwierdza interesy członków Gremium osobiście, bądź poprzez ustanowienie sekretarza, który będzie Wielkiemu Mistrzowi te interesy przedkładał.

XI

Wielka Kapituła składa się ze stałych członków zwanych *gremium* oraz z kandydatów-członków zgłoszonych przez stałych członków Wielkiej Kapituły. Członkiem stałym Wielkiej Kapituły jest się dożywotnio, chyba, że na wniosek członka Wielkiej Kapituły nastąpi jego wykluczenie na drodze tajnego głosowania. Bez podpisu i pieczęci Wielkiego Mistrza wykluczenie członka Wielkiej Kapituły jest nieważne. Każdy stały członek kapituły może zgłosić dwóch członków kandydatów. Wielki Mistrz może zgłosić czterech członków kandydatów. Kadencja niestałych członków trwa rok. Niestalnych członków Wielkiej Kapituły zgłosić trzeba na ręce strażnika pieczęci do końca roku po którym ma nastąpić jego kadencja. Kandydatów-członków kapituły zatwierdza i odwołuje Wielki Mistrz.

XII

Stalymi członkami Wielkiej Kapituły zwanej *gremium* są:

1. Wielki Mistrz Zakonu Oglowskiego,
2. Mistrz Krajowy Zakonu Oglowskiego z Ksieniopora, zastępca Wielkiego Mistrza,
3. Arcybiskup Oglowski,
4. Brabia Pruzawski
5. Brabia Zmijowski
6. Brabia Litowski
7. Brabia Dobrazewski
8. Brabia Wisiunowski
9. Brabia Zaryszewski z Książewiezi
10. Brabia Glazowski z Zielca
11. Wielki Marszałek - pełniący funkcje ministra wojny
12. Strażnik pieczęci - pełniący funkcje ministra gospodarki i spraw wewnętrznych
13. Wielki szpitalnik - pełniący funkcje ministra dyplomacji (zajmujący się również działalnością charytatywną zakonu)
14. Wielki skarbnik - zajmujący się finansami państwa
15. Wielki mincerz - odpowiedzialny za opiekę nad uzbrojeniem, końmi i stanem twierdzy
16. Wielki szafarz - odpowiedzialny za handel

Skład *gremium* może być rozszerzony lub zmniejszony na wniosek członka *gremium* tylko wtedy jeśli zagłosują za wnioskiem wszyscy członkowie *gremium*.

Członkowie zasiadający okresowo:

Kandydaci - członkowie Kapituły.

Sekretarz Wielkiej Kapituły.

Przewodniczącym kapituły jest **Wielki Mistrz** lub sekretarz. **Wielki Mistrz** może również wyznaczyć przewodniczącego spośród gremium.

XVII

Wielki Mistrz zwołuje, odracza i wyznacza dzień na zgromadzenie **Wielkiej Kapituły**. Każdy członek gremium ma wolność wypowiedzi. Decyzje **Kapituły** muszą być spisane, podpisane i opieczetowane przy czym musi być zapisane kto głosował za a kto przeciw i dlaczego. Zapisy te sporządza sekretarz **Kapituły**. Bez podpisów i pieczęci wszystkich członków gremium decyzje są nieważne. Bez podpisu i pieczęci **Wielkiego Mistrza** decyzje gremium są nieważne. Podpisy i pieczęcie członków kapituły muszą być złożone w czasie zgromadzenia. **Wielki Mistrz** może złożyć swój podpis i pieczęć w późniejszym czasie. W czasie obrad zgromadzenia **Kapituły** jej członkom nie wolno opuścić zgromadzenia dopóki nie zezwoli na to przewodniczący **Kapituły**. Członek **Kapituły** który naruszy porządek obrad poprzez samowolne opuszczenie zgromadzenia może zostać wykluczony ze składu **Kapituły**. Decyzje **Kapituły** są ważne jeśli w jej zgromadzeniu zasiada co najmniej połowa jej stałych członków. Zapisy sporządzone przez sekretarza **Kapituły** są przechowywane przez strażnika pieczęci. Członków **Kapituły** obowiązuje dochowanie tajemnicy jeśli obrady zgromadzenia tego wymagają. Za złamanie tajemnicy członek **Kapituły** zostanie ukarany o czym zadecyduje **Wielka Kapituła** poprzez głosowanie. Oskarżycielem w czasie takiego zgromadzenia jest przewodniczący **Kapituły**. **Wielki Mistrz** może zwoływać także mniejsze kapituły, zwoływane w określonym celu bądź w określonym miejscu. Mniejsze kapituły nie mają stałych członków. **Wielki Mistrz**

zatwierdza przewodniczącego kapituły, członków kapituły oraz porządek zgromadzenia. Członkami mniejszych kapituł mogą być marszałkowie, komturowie, bajlifowie, mniejsi mistrzowie zakonnicy, lokalni hrabiowie i zwierzchnicy kościoła. Postanowienia mniejszych kapituł mogą dotyczyć tylko lokalnego miejsca bądź lokalnej sprawy do której omówienia zostały zwołane. Postanowienia mniejszej kapituły nie mogą być sprzeczne z ogólnym prawem boskim i stanowionym przez Wielką Kapitułę a ich wykonalność jest natychmiastowa, chyba, że określono inny termin wykonalności. Każdy członek mniejszej kapituły ma jeden głos. Decydujący i ostateczny głos bez względu na wynik głosowania ma Wielki Mistrz.

XIV

Jeśli członkowie gremium nie mogą brać udziału osobiście w zgromadzeniu Wielkiej Kapituły, mogą wyznaczyć pełnomocników. Pełnomocnicy muszą być wyznaczeni na 30 dni przed dniem zgromadzenia i zatwierdzeni przez Wielkiego Mistrza. Kandydaci-członkowie kapituły nie mogą być reprezentowani przez pełnomocników.

XV

Zgromadzenie Wielkiej Kapituły bez udziału Wielkiego Mistrza jest nieważne. Nieważne są również postanowienia takiego zgromadzenia, za wyjątkiem zgromadzeń w czasie wyborów nowego Wielkiego Mistrza.

XVI

Wybor nowego Wielkiego Mistrza Zakonu.

Postanawiamy oto co następuje:

I.

Odchodzący Wielki Mistrz ma przekazać swój pierścień na ręce jednego ze swoich zastępców, lub też na ręce innego, szczególnie zaufanego brata zakonu. Najlepiej jeśli zrobi to osobiście, jeśli jednak nie ma innej możliwości, może to zrobić przez posłańca, który mu ten pierścień dostarczy razem z zapieczetowanym pismem. A baczyc musi na to, iż obdarowany pierścieniem staje się zarazem pierwszym elektorem dla wyboru i pierwszym kandydatem na nowego Wielkiego Mistrza.

II.

Obdarzony pierścieniem ma to ogłosić publicznie, najlepiej i najpełniej na mszy świętej w katedrze świętego Wojciecha w Książewiezi, tak iżby go najwięcej ludzi słyszało, po czym w ciągu dni dziesięciu zwołać gremium i mu przewodniczyć. W przeciwnym razie pierwszym elektorem zostanie nie obdarowany pierścieniem, który będzie mu zabrany, ale pierwszy zastępca Wielkiego Mistrza, Mistrz Krajowy Zakonu Ogłowskiego z Książewiezi, bądź jeśli go nie stanie, drugi zastępca Wielkiego Mistrza, Mistrz Krajowy Zakonu Ogłowskiego z Żyzem, bądź jeśli i jego nie stanie, Strażnik Pieczęci, bądź jeśli go nie stanie, Wielki Marszałek, bądź jeśli i tego nie stanie, Wielki Szpitalnik, bądź jeśli go nie stanie, Wielki Skarbnik.

III.

Obdarzony pierścieniem jest pierwszym elektorem, który ma wskazać następnego, we dwojkę mają wybrać trzeciego, w trojkę czwartego i tak aż wybiora wszystkich trzynastu elektorów, przy czym wśród nich: jeden musi być kapłanem, osmiu musi być rycerzami, czterech

nierycerzami a wszyscy oni (elektorzy) muszą być z różnych komturii. I musi to wszystko być spełnione, iżby wybór nowego Wielkiego Mistrza był ważny.

IV.

Po wybraniu wszystkich trzynastu elektorów i po złożeniu przez nich wszystkich przysięgi przed kapłanem, najlepiej i najpewniej na mszy świętej w katedrze świętego Wojciecha w Książewieży, iż dokonają wyboru osoby najgodniejszej, cała Wielka Kapituła ma również złożyć przysięgę w takiż sam sposób, że uzna wybranego przez większość elektorów nowego Wielkiego Mistrza.

V.

Kandydatów na nowego Wielkiego Mistrza ma być trzech:

Pierwszym będzie ten, który został obdarzony pierścieniem przez Wielkiego Mistrza,

Drugim będzie pierwszy zastępca Wielkiego Mistrza, Mistrz Krajowy Zakonu Ogłowskiego z Książewieży, ale jeśli jest to ta sama osoba co obdarzony pierścieniem, jest to drugi zastępca Wielkiego Mistrza, Mistrz Krajowy Zakonu Ogłowskiego z Żyżem, ale jeśli go nie stanie, jest to Strażnik Pieczęci, ale jeśli go nie stanie, jest to Wielki Marszałek, ale jeśli go nie stanie, jest to Wielki Szpitalnik, ale jeśli go nie stanie, jest to Wielki Skarbnik.

Trzecim kandydatem będzie wybrany większością głosów przez Wielką Kapitułę w tajnym głosowaniu inny kandydat niż obdarzony pierścieniem a także inny niż pierwszy zastępca Wielkiego Mistrza, Mistrz Krajowy Zakonu Ogłowskiego z Książewieży. Ma to być w każdym razie rycerz zakonu Św. Wojciecha.

VII.

Wybor trzeciego kandydata musi gremium rozstrzygnac w ciagu dwu dni od dnia zwołania gremium przez pierwszego elektora, czas ten mija do zachodu słońca dnia drugiego. Jesli tego nie zrobiono w tym czasie, kandydatow na nowego Wielkiego Mistrza bedzie dwoch.

VIII.

Trzynastu elektorow zostanie zamkniętych w oddzielnej sali zwana elektorska, skad nie moga wyjść dopoty, dopoki nie obiora nowego Wielkiego Mistrza. Straz pod drzwiami pełnić będzie siedmiu strazników przysłanych przez Wielkiego Marszałka za co on odpowiada z cala surowoscia. Maja to być: czterej rycerze zakonni, dwaj nierycerze stanu godnego oraz jeden kaplan wyznaczony przez arcybiskupa. Wszyscy oni maja mieć ze sobą specjalne listy polecające i pieczęcie od Wielkiego Marszałka a kaplan od arcybiskupa. Nie wolno wiecej nikomu innemu przebywać pod drzwiami, od czego pilnowania jest ta straz. Nie wolno strazy nikogo wypuscic z sali elektorskiej ani wpuscic do niej dopoki nie zakończy się głosowanie. Nie wolno im otwierac drzwi w tym czasie. Jadło i woda maja być dostarczone do sali elektorow pod ich nadzorem w dostatecznej ilosci zanim rozpocznie się głosowanie. W tym samym czasie pozostali, członkowie Gremium maja przebywać w swojej sali i orzekiwać na wynik głosowania.

VIII.

Najpierw pierwszy elektor wyznaczę spośród elektorow sekretarza. Sekretarz będzie czuwał nad porządkiem głosowania. Jesli kandydatow jest trzech, głosowań będzie dwa: w pierwszym tajnym

głosowaniu elektorzy zagłosują na wszystkich kandydatów, po czym po zliczeniu głosów do drugiego głosowania przechodzi dwóch kandydatów z największą liczbą głosów. W drugim tajnym głosowaniu decyduje większość głosów. Wygra ten, który będzie miał co najmniej siedem głosów. Nikt nie może wstrzymać się od głosu. Jeśli kandydatów jest dwóch, głosowanie będzie jedno i ostateczne.

IX.

Wybor nowego Wielkiego Mistrza ma zostać dobrze opisany przez sekretarza a dokument podpisany i opieczętowany przez wszystkich elektorów. Po sporządzeniu dokumentu sekretarz uderza w drzwi trzy razy, strażnicy otwierają je i wchodzi po czym potwierdzają na dokumencie również swoimi pieczęciami, że wszystko odbywało się zgodnie ze zwyczajem, iż nikt nie wchodził ani nie opuszczał Sali elektorskiej podczas głosowania, nikt nie komunikował się z elektorami, nikt nie otwierał drzwi etc. etc. Potem elektorzy przechodzą z opieczętowanym dokumentem do Sali Gremium gdzie dokument o wyborze nowego Wielkiego Mistrza zostanie odczytany przez sekretarza Wielkiej Kapituły.

X.

Podczas gdy sekretarz odczytuje dokument o wyborze Wielkiego Mistrza wszyscy stoją. Po odczytaniu dokumentu sekretarz Wielkiej Kapituły zarządza ciszę trwającą tyleż, żeby odmówić w spokoju pięć razy modlitwę „Zdrowas Mario”, podczas czego wszyscy siadają na swoich miejscach. W tym też czasie każdy członek Gremium może zaprotestować i wskazać naruszenie procedury wyboru Wielkiego Mistrza. Bo jeśli cokolwiek zostało zrobione niezgodnie i inaczej niż w sposób, który tutaj opisałismy, i chcemy aby był przestrzegany w

kazdym szczegole, to caly wybor nowego Wielkiego Mistrza bedzie niewazny. Winny temu bedzie potepiony i ukarany w taki sposob, jakby wystapil przeciwko Regule Zakonu. Jesli winnym jest nie rycerz, o jego losie zadecyduje Wielka Kapitula a on sam do tego czasu ma byc pojmany i wtracony do lochu. Gdyby cos takiego mialo miejsce, w takim tez razie wszystko co nastapilo od momentu powolania pierwszego elektora musi zostac powtorzone na nowo i od porzadku a obecny wynik wyborow jest niewazny.

XII.

Zglosic zastrzezenia moze kazdy z czlonkow Gremium i poddac pod glosowanie Wielkiej Kapituly waznosc wyborow. Jesli jednak nie bedzie mial na to dosc dowodow ani swiadkow, ktorych natychmiast nalezy przesluchac, on sam zostanie ukarany w taki sposob jakby wystapil przeciwko Regule. On sam wtedy, jesli nie jest rycerzem, ma zostac natychmiast pojmany i wtracony do lochu a o jego losie zadecyduje Wielka Kapitula. Biada mu jesli to co uczynil uczyni poslugujac sie falszzywymi dokumentami i swiadkami! Biada tez tym swiadkom, ktorzy podziela los jego! Jesli nikt nie zglosi niczego i minie w spokoju chwila ciszy, niech juz potem kazdy zamilknie na wieki, bo nie bedzie mial zadnego innego czasu na protesty a o tym wszystkim co zaszlo w czasie wyborow zabrania sie mowic kazdemu i wszedzie.

XIII.

Po chwili owej ciszy, jesli nikt sie nie odezwal, sekretarz Wielkiej Kapituly zarzadzi odspiewanie piesni *Te Drum laudamus*. Po tym wszyscy udadza sie do kosciola, gdzie przed oltarzem, w obecności kaplana Straznik Pieczęci wręczy nowemu Wielkiemu Mistrzowi pieczęć a pierwszy elektor pierścień. Jesli nowym Wielkim Mistrzem

jest Straznik Pieczeci, pieczęć wreczy mu sekretarz Wielkiej Kapituły. Jeśli nowym Wielkim Mistrzem jest pierwszy elektor, pierścień wreczy mu sekretarz Wielkiej Kapituły. Wszyscy obecni elektorzy i członkowie Wielkiej Kapituły złożą na koniec przysięgę wierności Wielkiemu Mistrzowi.

XVII.

Ale ponieważ państwo nie może zostać ani na chwilę bez władzy, po śmierci Wielkiego Mistrza, aż do czasu wyboru nowego Wielkiego Mistrza o czym tu opisujemy, władzę sprawować będzie pierwszy zastępca Wielkiego Mistrza, Mistrz Krajowy Zakonu Ogłowskiego z Książewiezi, bądź jeśli go nie stanie, drugi zastępca Wielkiego Mistrza, Mistrz Krajowy Zakonu Ogłowskiego z Żyzem, bądź jeśli go nie stanie, Straznik Pieczeci, bądź jeśli go nie stanie, Wielki Marszałek, bądź jeśli go nie stanie, Wielki Szpitalnik, bądź jeśli go nie stanie, Wielki Skarbnik. Jeśli tak by się jednak stało, że żaden z nich nie będzie mógł w żaden sposób wypełnić władzy, będzie ją pełnił obdarzony pierścieniem pierwszy elektor aż do wyboru nowego Wielkiego Mistrza. Gdyby tak się stało, izby i jego zabrakło, wtedy Wielka Kapituła wyznaczy spośród siebie pierwszego elektora, który będzie postępował dalej zgodnie z opisanym tutaj prawem wyboru Wielkiego Mistrza a do chwili jego wyboru będzie wypełniał jego obowiązki.

XVIII

Obrady Wielkiej Kapituły odbywają się zgodnie z jej porządkiem, zatwierdzonym przez Wielkiego Mistrza. Jeśli sprawy wymagają

głosowania, każdy członek gremium ma dwa głosy a kandydaci-członkowie po jednym. Nikt nie może oddawać głosu w swojej sprawie. Decyduje większość głosów. Nad porządkiem obrad i głosowania rzuca sekretarz Wielkiej Kapituły.

XVIII

Marszałkowie komturii mianowani są przez Wielkiego Mistrza i stanowią władzę nie tylko w samym mieście - siedzibie komturii ale także poza nim, do granic ziem przynależących do następnej. Komturom podlegają bajlifowie (wojtowie) miast i soltysi wsi.

XIX

Marszałkowie miast zależni są bezpośrednio od Wielkiego Mistrza (pośrednio od strażnika pieczęci) i wykonują polecenia Wielkiego Mistrza, nadzorują miasta i wsie. Okazują się listem, który oddaje w ich ręce władzę sadowniczą, władzę nad milicją miejską, nad częścią wojsk zacieznych, nad poborcami podatkowymi. W razie potrzeby marszałkowie dostają listy z rozkazami dotyczącymi zwołania pospolitego ruszenia, zarządzenia przygotowaniami do obrony czy do wymarszu wojska. W sprawach wojskowych marszałkowie muszą wykonywać polecenia Wielkiego Marszałka Książewieży, który w imieniu Wielkiego Mistrza sprawuje władzę nad wojskiem.

XX

Marszałek ma czterech zastępców zwanych bajlifami. Jeden z nich zajmuje się sprawami wojskowymi, drugi gospodarczymi, trzeci prowadzi kancelarie, czwarty prowadzi sprawy sadowe. Za finanse komturii odpowiada przed Wielkim Mistrzem osobiście marszałek. Skargę na działania marszałka i jego urzędników można złożyć na ręce strażnika pieczęci.

XXI

Największym marszałkiem spośród wszystkich jest marszałek miasta Książewiezi zwany Marszałkiem Wielkim.

XXII

Iustitia omnibus! Każdy człek wolny może pozwać każdego drugiego przed sąd, jeśli stała mu się krzywda w obliczu Dekalogu Bożego i w obliczu prawa może przed sądem dochodzić swoich praw. Audiatur et altera pars - sędzia winien przesłuchać strony i świadków jeśli tacy są, po czym rozpatrzyć sprawę zgodnie z prawem Bożym i ludzkim oraz własnym sumieniem.

Pozwany, pozylwajacy i świadkowie winni są składać przysięgę swojej prawdomówności albowiem nulla sine Deo mens bona Est. Świadków zaprzysięga sędzia. Bez przysięgi zeznania są nieważne.

Jeśli świadkiem są innowiercy, tedy przysięgają każdy podług swojej wiary.

XXIII

Jeśli ktokolwiek pozwie człowieka przed sąd, ten zobowiązany jest stawic się. Jeśli pozwany uchyla się, sędzia może nakazać strażnikom by przyprowadzili go siłą.

XXIV

Jeśli pozwany uchyla się, albo ucieka, sędzia może nakazać osadzić go w areszcie do czasu ogłoszenia wyroku.

XXV

Jeśli zawada jest choroba, albo starość, pozwanego i pozylwajacego może reprezentować pełnomocnik. Pełnomocnik musi być czlakiem wolnym. Cenzę musi mieć pełnomocnictwo spisane na piśmie, z pieczęcia. Za zeznania pełnomocnika przed sądem odpowiada

udzielajacy pelnomocnictwa.

XXVI

Gdy strony procesujace sie osiagna consensus przez ugode, niechaj sad to oglosi. Jesli nie osiagna ugody, niechaj kazdy swiadczy w swojej sprawie. Nastepnie sad ma 10 dni na zastanowienie sie w sprawie i zbadanie jej. Potem oglosi wyrok lub zarzadzi dodatkowe przesluchanie. Jesli ktoras ze stron nie zdolala sie stawic, niechaj sedzia oglosi werdykt z korzyścią dla strony obergernej albowiem absens carens.

XXVII

Nec loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

Osoba, ktora swiadczyła w sprawie i ktorej udowodni sie wine dania falszypwego swiadcetwa, zostanie ukarana na przymusowe roboty trwajace od 360 dni do 5 lat. Jesli krzywoprzysiezca jest rycerz, moze kare odsluzyc w choragwi. Przez ten czas przysluguje mu strawa ale nie ma prawa do spozywania posilku wespól z prawymi rycerzami, ma obowiazek spowiadania sie nie rzadziej niz raz w tygodniu, nie ma prawa do zoldu a zbroje i broń ma miec wlasna. Jesli jest to rycerz zakonny traci w tym czasie swoj plaszczyz.

Jesli ktos zglosi sie jako swiadek w sprawie, albo rozwarzajacy sprawie i nie da swego swiadcetwa, niechaj zostanie zapisany jako nieuczciwy i niezdolny do ponownego stawiania w charakterze swiadka.

Abominatio Domino labia mendacia qui autem fideliter agunt placent ei.

XXVIII

Jesli ten, ktory pozwal lub pozwany uwaza, ze sedzia nieslusznie odrzucil pozew albo ze zostal niesprawiedliwie osadzony a nie jest

rycerzem zakonnym, może złożyć skargę na sędziego do Marszałka. Jeśli bajlif sądowy Marszałka nie rozstrzygnie sprawę lub podtrzyma wyrok sędziego, może złożyć skargę do Wielkiej Kapituły.

Jeśli jest rycerzem zakonnym, może złożyć skargę do Wielkiej Kapituły bezpośrednio. Postanowienia Wielkiej Kapituły są ostateczne, jednakowoż prawo łaski i zmiany wyroku pozostaje przy Wielkim Mistrzu Zakonu w każdym czasie.

XXIX

Jeśli kto nie wykona prawomocnego wyroku sędziego zostanie ukarany grzywną w wysokości od 10 denarów do 10 grzywien srebra zależnie od majątności lub aresztem w wysokości 30 dni po czym wyrok nakazany musi wykonać. Albowiem iudex est lex loquens a iustitia civitatis fundamentum.

XXX

Zabrania się toczenia pojedynków, które miałyby rozstrzygnąć spory. Zabicie w takim pojedynku będzie takoz samo traktowane jak morderstwo a okaleczenie takoz samo jak uczynienie innej szkody.

XXXI

Jeśli skarga na sędziego lub bajlifa sądowego Marszałka nie wpłynie do zachodu słońca siódmego dnia od dnia, w którym ogłosił on wyrok, wyrok ten utrzymany jest w mocy i nie można go skarżyć.

XXXII

Sędziowie niech sadzą sprawiedliwie, zgodnie z prawem Boskim i ludzkim i zgodnie z sumieniem swoim, albowiem iustitias vestras iudicabo oraz aequitas sequitur legem. Kary niech będą takie jak czyny - tak, aby nie mówiono potem: „zbrodnie popełnił a prawie go

nie ukarali” albo: „za rzecz mala a nadmiernie go ukarali”. Albowiem ne quid nimis. Jednakowoż jeśli facta loquuntur tedy niech kara będzie odpowiednia do czynu.

Sędzia niech nie rozstrzyga pochopnie, albowiem nemo sapiens nisi patiens, obowiązek ma wszystkich świadków przesłuchać i sprawę dokładnie rozstrzygnąć. Zanim wyda wyrok, musi być przekonany o jego słuszności albowiem facta non praesumuntur, sed probantur.

Finis coronat opus: jeśli odbyła się choć jedna rozprawa w jakiejś sprawie, musi być i jej koniec. Ubi lex, ibi poena aczkolwiek sędzia uniewinni jeśli winy nie znajdzie.

Lex dilaciones exhorret. Na wydanie wyroku bądź uniewinnienia sędzia ma dni czternastcie od przesłuchania ostatniego świadka w sprawie lub od ostatniej rozprawy, na której ostatni świadek miał się być stawiać.

Kara będzie ścięciem dla każdego sędziego, któremu udowodni się branie łapówek za przychylny werdykt. Jego majątek, majątki jego żony i nieletnich dzieci zostaną sprzedane a pieniądze ze sprzedaży zasila skarb państwa. Marszałek w którego mieście był ten sędzia poinformuje o tym zdarzeniu bezpośrednio Wielka Kapituła i przed nią rozliczy się ze sprawą.

Akta sprawy, zeznania świadków i wyrok bądź uniewinnienie sadu muszą być spisane i opieczetowane. Jeden egzemplarz pozostaje w sadzie, który go wydał, drugi sad odesła do kancelarii strażnika pieczęci. Uzasadnienie wyroku bądź uniewinnienia ma być napisane pod nimi, bez zbędnej zawilosci, albowiem magnum in parvo, aczkolwiek tak, aby czytający mogli wszystko rozstrzygnąć.

Wynagrodzenie sędziego, sekretarzy i śledczych sadu określa edykt

wielkanocny Wielkiej Kapituły. Sędziowie otrzymują wynagrodzenie ze skarbu Wielkiego Mistrza i odpowiadają za przestępstwa przed Wielką Kapitułą.

XXXIII

Doprowadzenie kogoś do śmierci, kogokolwiek, kto nie byłby skazany, jest zabronione.

Ktokolwiek dopuściłby się czynu takiego będzie sadzony za morderstwo.

XXXIV

Zabicie napastnika w obronie własnej, czy to w dzień czy to w noc, jeśli napastnik zagraża życiu lub okaleczeniem jest bez kary. Sprawa taka powinna być dokładnie zbadana przez sędziego a świadkowie w miarę możliwości znaleźieni i przesłuchani. Jeśli nie ma świadków, sąd przyznaje rację temu, który zabił napastnika, zaprzysięgając jego.

XXXV

Każdy szlachetnie urodzony jest zarazem rycerzem. Nie każdy rycerz jest szlachetnie urodzonym, jednakowoż poprzez bohaterstwo, służbę Bogu i Zakonowi oraz dekret Wielkiego Mistrza o nadaniu pasa rycerskiego staje się rycerzem o pełnych prawach. Coż samo rycerstwo zakonne, którzy także nie muszą być szlachetnie urodzonymi a wyróżnia ich służba Bogu i Zakonowi są rycerzami o pełnych prawach.

Jeśli kto ponadto podaje się za szlachcica, a inny by temu przeczył, wtedy należy poświadczyć swe pochodzenie pięcioma meżami ze swego rodu, ci mają złożyć przysięgę, „iz ten jest brat nasz i z pokolenia ojców naszych jest”.

XXXVI

Non occides.

Gdy udowodni się morderstwo meza, niewiasty czy dziecka wtedy skazuje się sprawcę na co najmniej 15 lat więzienia. Może być skazany na więcej, nawet do końca dni swoich. Jeśli sprawca jest rycerz, może karę odsłużyć w chorągwi. Przez ten czas przysługuje mu strawa ale nie ma prawa do spożywania posiłku wespół z prawymi rycerzami, ma obowiązek spowiadania się nie rzadziej niż raz w tygodniu, nie ma prawa do zoldu a zbroje i broń ma mieć własna. Jeśli jest to rycerz zakonny traci w tym czasie swój płaszcz.

Jeśli skazany zbiegnie z więzienia lub z chorągwi, zostanie zabity przez ścięcie.

Gdy dwóch, trzech, czterech albo więcej byłoby oskarżonych o morderstwo, to wszyscy będą karani, jednakże ustanawiamy, aby tylko jeden był o morderstwo oskarżony i ukarany, pomocnicy jego mogą się z zarzutu morderstwa i zadania ran oczyścić przez dobrych świadków. Jeśli im oczyszczenie się nie uda, wtedy także mają być ukarani za morderstwo.

Jeśli kto podzegał do morderstwa i przez to się ono dokonało i zostało to dowiedzione, odpowiada przed sądem także samo jakoby to on sam zamordował.

XXXVII

o śmierci bez przyczyny.

Jeśli ktoś przegodna śmiercią z tego świata zejdzie czy to przez upadek z drzewa czy utonienie, czy w jakikolwiek inny sposób, wtedy postanawiamy aby w takich przypadkach o takiego człowieka, żadna skarga nie była wnoszona. Także wtedy gdy nie wiadomo kto zabił, postanawiamy by nikt nie był porciągany do odpowiedzialności bez podania dowodów winy. Przyjaciół zabitego mogą wnieść sprawę do

sadu i po opłaceniu kosztów sędzia wyznaczy strażników, którzy przeprowadzą dochodzenie. Maja też prawo sprawcę poszukać według prawa i oskarżyć przed sądem.

Jeśli udowodnione zostanie, iż śmierć nastąpiła z winy nieumyślnej, zabójca winien jest wynagrodzić rodzinie zabitego. Sędzia orzeknie wysokość grzywny, nie może być ona jednak niższa niż wartość siedmiu koni rycerskich ani wyższa niż piętnastu koni. Gdyby zabójca nie miał czym zapłacić, musi grzywnę odpracować na rzecz rodziny zabitego bądź na rzecz miasta. Wtedy też sędzia określi ile dni i godzin dziennie ma pracować ale nie mniej niż 90 i nie więcej niż dwa lata. Jeśli zabójca jest rycerz toż samo może odsłużyć w pulku zaciezonym. Przez ten czas przysługuje mu strawa ale nie przysługuje mu żołd a zbroje i broń ma mieć własna. Jeśli jest to rycerz zakonny traci w tym czasie swój płaszcz.

XXXVIII

Furtumque non facies

Gdyby kto uczynił kradzież drugiemu, a dowioda mu tego sądownie, za szkodę ma zadośćuczynić poszkodowanemu, tak jak w przypadku każdej innej szkody.

Każda szkoda porzynniona drugiemu i udowodniona w sądzie musi zostać naprawiona.

Jeśli szkoda dotyczy uszczerbku na zdrowiu obywatela, sąd orzeknie grzywnę na rzecz poszkodowanego. Grzywna nie może być niższa niż wartość konia rycerskiego ani wyższa niż wartość siedmiu koni. Jeśli uszczerbek dotyczy niewolnika i powoduje utratę jego wartości, wyrządzający szkodę odda poszkodowanemu swojego niewolnika w podobnym zdrowiu i wieku lub zapłaci jego równowartość. Jeśli

szkoda dotyczy jakiegokolwiek mienia, rzeczy ruchomej czy nieruchomości, musi zostać naprawiona w dwójnasob tego, ile była warta.

Sprawca szkody ma 30 dni na jej naprawienie. Po tym czasie poszkodowany może skarżyć sprawcę a sędzia orzeknie podwojenie dotychczasowej kary o ile pierwszy wyrok w sprawie jest prawomocny. Jeśli minie następne 30 dni sędzia nakaze następne podwojenie kary o ile poprzedni wyrok jest prawomocny. Jeśli sprawca nadal uchyla się od naprawienia kary, sędzia wysle do majątku sprawcy strażników, którzy wezma z tego majątku tyle dobr, aby pokryły zasadzone odszkodowanie dla poszkodowanego oraz karę za uchylanie się od wyroku (siedem talarow) na rzecz sadu. Jeśli sprawca nie posiada majątku w dostatecznej wartosci aby zaspokoic roszczenia, sędzia skaze go na roboty. Wtedy też sędzia, zgodnie ze swym sumieniem okresli ile dni i godzin dziennie ma pracowac ale nie mniej niz 30 i nie wiecej niz 5 lat. Jeśli złodziejem jest rycerz toz samo może odsluzyc w pulku zaciezonym. Przez ten czas przysluguje mu strawa ale nie ma prawa do spozywania posilku wespól z prawymi rycerzami, ma obowiazek spowiadania się nie rzadziej niz raz w tygodniu, nie ma prawa do zoldu a zbroje i broń ma miec własna. Jeśli jest to rycerz zakonny traci w tym czasie swoj plaszc.

XXXIX

Sluszne jest aby kazdy dobry czlowiek zlego unikal. Niektorzy zli albo nieczysti, ani Boga się nie boja, ani doczesnych cierpień, cudzym zonom albo pannom gwałt uczyniwszy rzei je pozbawiaja. Postanawiamy przeto, że gdy kto dziewczke, jakiegokolwiek stanu bez jej albo rodziny zgody zniewolil, a byloby to dowiedzione, tedy ukaranie jego ma zalezec od milosierdzia tej dziewczki i jej bliskich. Gdy kto dziewczke, mezatce,

wdowie lub jakiegokolwiek innej niewiescie, na drodze, na polu, w lesie, w domu, we wsi itd. gwałt uczyni, a ona zaraz potem wskaże gwałciciela, a znaki gwałtu będą na niej widoczne, co świadkowie potem poświadczą, taki gwałtownik na naszej i przyjaciół tej niewiasty łasce ma pozostać. Jeśli taka będzie wola skrzywdzonej, sędzia w imieniu tej skarżycielki na chłostę, karę więzienia nie mniejszą niż 180 dni i nie większą niż 5 lat i zapłacenie grzywny w wysokości nie mniejszej niż wartość siedmiu koni rycerskich. Jeśli gwałtownikiem okazał się rycerz toż samo może odsluzyc w pulku zacieznym. Przez ten czas przysluguje mu strawa ale nie ma prawa do spożywania posiłku wespól z prawymi rycerzami, ma obowiązek spowiadania się nie rzadziej niż raz w tygodniu, nie ma prawa do zoldu a zbroje i broń ma mieć własna. Jeśli jest to rycerz zakonny traci w tym czasie swój płaszcz.

A gdyby kobieta potwarczo kogoś oskarżala, a znaków gwałtu na niej nie znaleziono, tedy ten kogo skarża ma się odprzysiac szescioma świadkami takimi jako i on, a ta co potwarczo oskarżala ma być skazana karą taką jakiej zadala dla oskarżonego. *Albowiem ab alio exspectes, alteri quod feceris.*

XII

Juz Pismo Swiete swiadczy, że syn nie ma cierpiec za grzechy ojca, ani ojciec za grzechy syna. Przeto chcemy, zeby ojciec za zlego syna, ani syn za ojca, ani brat za brata, ani przyjaciel za przyjaciela nie ma cierpiec, chyba zeby ojciec z synem albo brat z bratem w jednym złym uczynku udzial brali. Wówczas kazdy wedlug winy ma być ukarany.

XIII

Kara smierci przez sciecie będzie karany kto podniesie reke na Wielkiego Mistrza, gremium Wielkiej Kapituły bądź dopusci się

innej laesa maiestas. Ten, który kolaborował z publicznymi wrogami, lub wydał obywatela publicznym wrogom będzie musiał ponieść karę śmierci. Takoz samo będziemy karać żołnierzy, którzy okryją się hańbiącymi czynami na polu bitwy i oddadzą pola wrogowi. Albowiem amor patriae nostra lex.

XVII

Et quisquis scandalizaverit unum ex his pusillis credentibus in me bonum est ei magis si circumdaretur mola asinaria collo eius et in mare mitteretur.

Ktokolwiek krzywdził dzieci będzie, swoje lub cudze, głodził je będzie, poniżał, bił do krwi lub nastawał na ich niewinność, podlegał będzie karze chłosty (nie mniej niż 50 razów) lub więzienia (nie mniej niż 90 dni).

XVIII

W sprawach pobicia szlachcica lub rycerza taki zwyczaj ma być zachowany: gdyby rycerz rycerza, albo szlachcic szlachcica uderzył lub zranił tedy szlachcicowi tak urazonemu, od drugiego szlachcica należy się kara jednego wiardunka. A gdyby szlachcic uderzył kogos, kto nie riesz się prawem rycerskim, tedy za taka ranę zapłaci dwanaście szkojcy. Gdyby zaś nie można było dociec który z awanturników jest winien, wszyscy zapłacą po po jednym szelagu do skarbcza Zakonu.

XIX

Dziecko urodzone w dziesięć miesięcy po śmierci ojca nie będzie mogło po nim legalnie dziedziczyć.

XX

Kiedy dokonana jest umowa i przeniesienie aktu własności i została dopełniona formalna deklaracja przed sędzią, ma ona moc wiążącą.

Ani belki, która jest wbudowana w dom, ani nawet kolka ze ściany, nie można mu wówczas stamtąd zabrać.

XLVII

Zajęcie przez zasiedzenie majątku ruchomego wymaga jednego roku dla jego przejęcia, ale zajęcie majątków i domów dwa lata.

XLVIII

Jeśli ktoś został zabity podczas nocnej kradzieży, słusznie został zabity. Jeśli kradzież zostanie przeprowadzona noca, a właściciel zabije włamywacza, będzie uważane, że zrobił to słusznie. Bezprawiem jest zabić złodzieja za dnia chyba, że on broni się bronią. Ale nawet, kiedy on przyszedł z bronią, to dopóki jej nie użyje i nie zacznie walczyć, nie wolno go zabić. Nawet gdy owi opiera się, najpierw trzeba zawołać kogoś, kto może usłyszeć i przyjść z pomocą.

XLIX

Jeśli ktokolwiek podpali i zniszczy w ten sposób budynek, las, albo halde zboża trzymane w pobliżu domu, niechaj będzie związany, wychlostany i zabity przez spalenie na stosie pod warunkiem, że uczynił owi czyn karalny z rozmyślną złośliwością, ale jeśli dowiedzie, że stało się to przypadkiem, lub przez niedbalstwo, zobowiązany jest do naprawienia szkody, zaś, gdyby był na to zbyt biedny, otrzyma stosowna, łżejsza kara.

XLX

Każdy oskarżony przed sądem ma prawo do obrony. Jeśli sam nie potrafi się bronić, może wybrać kogoś, kto będzie go bronił. Pełnomocnik ten musi być człkiem wolnym. Tenże musi mieć pełnomocnictwo spisane na piśmie, z pieczęcią. Za zeznania

pełnomocnika przed sądem odpowiada udzielający pełnomocnictwa.

¶

Jeśli niewolnik dokona kradzieży, albo wyrzadzi jakas krzywdę za wiedza jego pana, powództwo o odszkodowanie będzie wobec jego pana.

¶¶

Ż rzeka wolnego, obywatela państwa, nikomu nie wolno uczynić niewolnika. Niewolnik, który jest, może wykupić się z niewoli przy czym wysokość opłaty jaka konieczna jest do wykupu opisana jest co roku przez Wielką Kapitułę edyktem wielkanocnym. Niewolnik może zwrócić się do sądu o wykupienie z niewoli, na mocy edyktu wielkanocnego, jeśli posiada dostateczną opłatę. Sędzia nakaze właścicielowi niewolnika zwrócenie mu wolności, pobierze opłatę, która zdeponuje w sądzie dla właściciela po potrąceniu jednej dziesiątej wartości dla skarbu Wielkiego Mistrza, po czym wystawi dwa glejty sądowe potwierdzające wolność – jeden przekaże byłemu niewolnikowi, drugi odesła do kancelarii strażnika pieczęci.

Od dnia ogłoszenia wyroku niewolnik staje się człowiekiem wolnym aż do śmierci.

Coż samo może zrobić właściciel niewolnika, bez żadnej opłaty, jeśli chce mu zwrócić wolność. Musi tylko zwrócić się do sądu o wydanie glejtu.

¶¶¶

Jeśli człowiek w swej ostatniej woli powierzył troskę o swe majątki i opiekę nad jego własnością, wola jego jest obowiązująca. Jeśli nie ma spadkobierców i umrze, nie zostawilwszy testamentu, niechaj najbliższy krewny obejmie jego dziedzictwo. Jeśli takowego nie posiada, niechaj

członkowie jego rodu obejmą jego dziedzictwo.

XXX

Ż lichwy bierze się lakomstwo i chciwość nienasycona. Dlatego postanawiamy, aby bankierzy i wszyscy inni pieniądze swoje pożyczając z procentem, brali od pożyczki nie więcej niż uchwalono na rok w edyktie wielkanocnym Wielkiej Kapituły. A gdyby bankierzy i inni uzyskali od kogoś list dłużny i zastaw pod pożyczone na procent pieniądze, a przez dwa lata dla chytrności swej o dług się nie upominali w sądzie, mają narosły procent stracić, a wspomniany list dłużny mocy mieć nie będzie. A procent będzie się liczył od początku po tym dwuleciu, i według edyktu wielkanocnego ogłoszonego.

XXV

Stanowimy, aby gdy mąż umrze, żona przy dziedzinie, przy wianie, przy całej wyprawie oraz wszelkich pieniądzach, perlach, drogich kamieniach ma zostać. A kiedy ona umrze dzieciom, jeśli je ma, cały ten majątek przypadnie. Jeśli zaś wdowa mająca dzieci za mąż będzie chciała iść, stanowimy, by najpierw owe dzieci z poprzedniego małżeństwa otrzymały cały majątek ojcowski i połowę macierzystego, w jakichkolwiek on będzie rzeczach. A wdowa z resztą majątku, na nią przypadająca, męża sobie weźmie według swojej woli.

XXVI

Postanawiamy także, aby gdy panna za mąż będzie wydalwana, jeśli posag w pieniądzach gotowych otrzyma, wystarczy jeśli w gronie przyjaciół się to dokona. Jeśli jednak dobra ziemskie dziedziczne ma dostać, tylko w obliczu Wielkiego Mistrza może być to uczynione.

XXVII

Jeśli ktoś jest szalony, lecz nie ma opiekuna, władza nad nim, tak do

opieki, jak i jego majetności przypada jego krewnym i członkom jego rodu.

LVII

Nakazuje się, by dobra wspólne, mury obronne, budynki, drogi szanowało się a miasta utrzymywały je w należytym porządku za co odpowiadają marszałkowie.

LVIII

Jeśli drzewo sąsiada w wyniku wiatru zęgnie się i spadnie na twoją posesję, możesz zupełnie legalnie podjąć kroki w celu jego usunięcia.

LIX

Człowiek ma prawo do zbierania owoców, które z jego drzewa spadły na posesję jego sąsiada.

LX

Nikom nie wolno urządzać spotkań w mieście podczas nocy.

LXI

Nikom nie wolno pogrzebać trupa, ani też spalić go w mieście.

LXII

Nie wolno zawierac małżeństw między chrześcijanami a innowiercami.

LXIII

Nie zabrania się handlowania, uprawiania ziemi ani rzemiosła osobom innego wyznania. Innowiercy mogą mieć własne majątki, służbę, interesy i być ludźmi wolnymi. Jako ludzie wolni mają takie same prawa wynikające z edyktów i dekretów jak chrześcijanie. Zabrania się im posiadania niewolników. Wolno im budować własne świątynie i odprawiać modły, jednakowoż nakazuje się, aby odbywało się to z dala od dzielnic zamieszkałych przez chrześcijan. Nie wolno im wznosić fortyfikacji ani budowli obronnych, chyba, że na wezwanie marszałków,

zabrania się im posiadania kusz, luków i ciężkiej broni. W zamian za swobodę religijną gminy innej wiary będą wpłacały do kas marszałków opłaty w wysokości ustalonej przez wielką kapitułę w edyktach wielkanocnych.

LXIV

Opłaty celne, skarbowe, podatki i wszelkie inne ogłaszane będą co roku w edyktach wielkanocnych Wielkiej Kapituły.

LXV

Edykty i dekrety Wielkiego Mistrza, edykty Wielkiej Kapituły i wyroki sądowe mają być bezwzględnie przestrzegane albowiem *ex iniuria non oritur ius*. Nie przestrzeganie prawa przez marszałków, komturów, bawliwów, sekretarzy, sędziów i urzędników będzie surowo karane. Wielka Kapituła wyznaczy co roku spośród kandydatów-członków komisję, która będzie nadzorować przestrzeganie prawa przez urzędy i rozpatrywać skargi. W jej mocy będzie zgłaszanie do Wielkiego Mistrza o ukaranie i nagradzanie sędziów, marszałków i innych. Bez podpisu i pieczęci Wielkiego Mistrza wnioski o ukaranie niedbalych lub nieuczciwych urzędników a także wnioski o nagrodzenie urzędników sumiennych i uczciwych są nieważne. Komisja może wnioskować o nagrody pieniężne dla urzędników sumiennych i prawych zaś dla urzędników nieuczciwych i niedbalych o kary chłosty, kary pieniężne, pozbawienie urzędu, konfiskatę majątku, kary więzienia, zesłanie na służbę do pułków pustynnych a także kary śmierci przez ścięcie. W razie potrzeby Wielka Kapituła może doraznie powołać komisję spośród kandydatów-członków w celu wyjaśnienia sprawy. Członkami komisji nie mogą być stali członkowie Wielkiej Kapituły.

LXVI

Księstwo ochrania mora swa swoich obywateli, handel, rzemiosło i

uprawę ziemi i wszelkie interesy dające pożytek ich właścicielom i obywatelom, stoi na straży przestrzegania praw Bożych i ludzkich. Dwa razy w roku, w czas wigilii Bożego Narodzenia i w czas wigilii Święta Wielkanocnego Wielki Mistrz wysłucha prośb i skarg 20 poddanych, bez względu na ich stan, majątek i religie. Sprawy o jakie poddani chcą prosić winni na 30 dni przedtem złożyć do kancelarii na ręce Straznika Pieczęci.

XXVII

Chcemy, aby nastąpiło sprawę uporządkowanie dotyczące rolnictwa, rzemiosła, handlu, cen, wszelkich opłat, i podatków.

Na początku potwierdzamy, że tak jak dotąd, co roku opłaty celne, skarbowe, podatki i wszelkie inne sprawy, które obowiązują przez rok ogłaszane będą jak do tej pory w edyktach wielkanocnych Wielkiej Kapituły a ich stosowanie ma być od dnia pierwszego maja do trzydziestego kwietnia następnego roku.

XXVIII

Chcemy aby od dzisiaj ważnym środkiem płatniczym, na równo z monetami złotymi, srebrnymi i monetami brązowymi i miedzianymi był list nasz urzędowy, opatrzony pieczęciami naszą, wielkiego skarbnika i pieczęciami z numerem listu. W liście tym zapisano jeszcze przyrzeczenie wymiany listu na monety złote, srebrne lub kruszec inny bądź kamienie szlachetne. Każdy kto przedłoży taki list przed Wielką Kapitułą może go odsprzedać nam bez zwłoki w zamian za przyrzeczone w liście wynagrodzenie.

XXIX

Listy nasze wartosciowe nazywac bedziemy Cynesami, ktora to nazwa pochodzi od manufaktury skarbcza Wielkiego Mistrza w Crumie. List wartosciowy Cynes wprowadzamy dla wygody jego posiadaczy, bezpieczenstwa przechowywania i latwiejszego obracania nim niz monetami ze zlotego badz srebrnego kruszcu.

XX

Edykt Wielkiej Kapituly okreslal bedzie z jakim dniem i o jakim numerze wprowadzane beda listy wartosciowe, kto je pierwszy otrzymuje, rowniez edykt opisywal bedzie cechy kazdego z listow tak aby kazdy mogl porownac w sadzie jego wyglad z jego opisem. A gdy kto nie baczac na prawo Boze i ludzkie osmieli sie list wartosciowy Cynes falszowac, podrabiac z checi zysku czy to z checi szkodzenia nam, niechaj bedzie osadzony i po udowodnieniu winy takoz samo skazany jak ten co podpala zboze lub tez zatruwa wode w studni.

XXI

Oglaszam tedy takze, ze wolno kazdemu wolnemu czlekowski handlowac towarami i dobrami wedle swojego upodobania i po cenach jakich pragnie, jesli znajdzie kupca, ktoren tyle za towar zaplaci, za wyjatkiem towarow, na ktorych cena zostanie ogloszona w edykcie wielkanocnym.

XXII

Do handlu nie potrzeza nikomu posrednika, jesli kto chce, rolnik zboze czy inne dobra, rzemieślnik swoje wyroby, rybak to co ulowi, etc. etc. kazdy moze sprzedac co ma wedle swego upodobania i komu zapragnie.

XXIII

W miastach maja byc wydzielone miejsca do handlowania aby nie bylo tak, ze kazdy handluje gdzie popadnie. Osobne miejsce winno byc dla handlu plodami ziemi, osobne zwierzetami, wyrobami rzemieślnymi i

niewolnikami tak aby żadnego balaganu nie robic. Od miejsca takiego można pobierać opłaty od kupców, jednak nie większe od tych co ogłosimy w edyktie wielkanocnym

XXIV

Nikt nie może zostać przymuszonym do zbycia jeśli tego nie pragnie. Takoz samo nikogo do zakupu przymuszać nie można.

XXV

Jeśli sprzedane zwierzę okaże się chore a sprzedawca zapewniał, że jest zdrowe, lub jeśli towar jaki miał być nowy lub pierwszej jakości a okaże się stary lub zlej jakości, kupiec może oddać sprawę do sądu. Jeśli okaże się to prawda na co dobrze byłoby gdyby pozywający miał świadków, nieuczciwy sprzedawca ma oddać kupcowi tyle ile wziął a rzecz może zatrzymać. A gdyby dowody na oszustwo nie były wystarczające, sędzia nakaze polubowne rozwiązanie lub oddali pozew. Sprawę do sądu można oddać do zachodu słońca piątego dnia po dniu w którym zwierzę zostało sprzedane i do trzeciego dnia po dniu w którym zostało sprzedane jakiegokolwiek inne dobro za wyjątkiem ziemi i budynków. Po tym terminie sąd oddali pozew.

XXVI

O tych, co na potrzeby wojenne produkują. Ci co produkują czy to miecze, czy tarcze czy zbroje czy kusze czy inne towary wojenne na zamówienie i ceny są w nim ustalone, mogą również sprzedawać co zrobili poza zamówieniem i według cen swobodnych, jednak tak aby zamówione rzeczy zdołali wykonać w terminie i w zamówionych ilościach.

XXVII

Niepodobna jest, aby ktoren Marszałek czy bajlif wprowadzał oplaty i podatki nowe bądź wyższe niż my ogłaszamy w edyktach wielkanocnych. Kto jednak to prawo naruszy, zostanie pozwany przed oblicze nasze lub Wielkiej Kapituly, która na niego nałoży karę tak, aby więcej tego nie robił a wprowadzone przezęń stawki i podatki zostaną cofnięte.

XXVIIII

Marszałkowie mają zadbać aby oplaty i podatki zostawały zebrane terminowo i w ustalonej wysokości i podzielone na te co należą się komturii i na te, co należą się państwu. Marszałkowie mają zadbać aby to co należy się do skarbu państwa zostało należycie zabezpieczone i odprawione do nas za co odpowiesz głowami przed naszym obliczem. Jeśli ktoren Marszałek nie ma dość środków aby zabezpieczyć staranność i odprawić należycie co należy się państwu, niechaj wystąpi do Straznika Pieczęci o transport i ochronę wojska.

XXX

Chcemy aby zwolnieni od podatku podymnego byli: kmiecie co na roli pracują, hodowcy koni, bydła i trzody, Tatarzy co w jeździe lekkiej nam służą, poszukiwacze złota i srebra dla naszych potrzeb i budujący drogi, szkoły wszelkie i uniwersytety, gospodarze lasni, rybacy, rycerze zakonni, żołnierze armii zakonnej, sędziowie, marszałkowie, służba dworu Wielki Mistrza, wytworcy uzbrojenia dla wojska, dostawcy maki i mięsa na potrzeby wojska.

XXXI

Pod grozba wiezienia nie wolno handlowac: listami wartosciowymi Cynes (odstepowania ich po innym kursie niz zapisano w liscie), ludzmi wolnymi i ich dobrami, dobrami cudzymi chyba, ze handlujacy ma sadowe pelnomocnictwo, dobrami kradzionymi i z rozboju, wlasnoscia armii zakonnej, zamkami nalezacyymi do państwa i ich wyposazeniem, ziemia i dobrami niczymi lub ogolnymi, ktore sa wszystkich pospolu. Kupiec co nabywa te dobra bedzie sadzony na rowni z tymi co je sprzedawali.

¶ XXXI

W czasie wojennym i nadzwyczajnym edykt Wielki Mistrz moze dowolnie ustalic ceny badz tez zadysponowac towarami i wszelkimi dobrami bez wzgledu na ich wartosc i wlasnosc. Wlasciciel moze zglosic potem do nas swoje racje a kiedy czas zly ustanie, zostanie w miare mozliwosci zaspokojony.

¶ XXXII

Kazdy rycerz posiadac ma dobra swe dziedzicznie, pod tym jednak warunkiem, ze i on i jego potomkowie maja sluzyc Zakonowi gdziekolwiek i kiedykolwiek ile razy zostana wezwani do wypraw wojennych i poselstw.

¶ XXXIII

Jesli jakie sprawy nie uiete sa w tym edykcie a zdarza sie, najpierwej trzeba poszukac czy spraw takich nie mozna rozstrzygac na podstawie more maiorum lub more antiquo. Jesli sprawy takie nie rozstrzyga ani ten edykt ani tez nie mozna o nich stanowic na podstawie more maiorum lub more antiquo, tedy nie uiete w tym zbiorze praw sprawy beda rozstrzygane pro publico bono przez Wielka Kapitule na podstawie wnioskow, do zgłaszania ktorych uprawnione sa sady, marszalkowie

oraz male kapituly. Wydane przez Wielka Kapitule orzeczenia sa ostateczne, chyba, ze Wielki Mistrz zastosuje prawo laski badz zmiany orzeczenia, ktore to prawo zachowuje w kazdym czasie.

LXXXIV

Wszyscy bez wzgledu na to kim sa i jakiego sa stanu obowiazani sa do przestrzegania tego zbioru praw albowiem przed Bogiem nie ma miedzy nimi roznic. De maiore et minore non variant iura. Nad przestrzeganiem prawa polecamy czuwac osobliwie sedziom, marszalkom, przelozonym rycerzy, klasztorow i kosciola, rycerstwu, czlonkom kapituly na czele z Wielka a szczegolnie Gremium jako rialo prawo stanowiacze. Moznym i najwiecej znaczącym polecamy takoz stosowanie sie do prawa, albowiem powinni wszystkim mniejszym dobry dawac przyklad, Bonos habet onus. Osobliwie piecze nad przestrzeganiem prawa powierzamy Straznikowi Piezeci tak aby mial wielkie baczenie, czy prawo niniejsze jest tak jak chcielibysmy i w calym kraju jednakowo przestrzegane.